

A1+ DARAJADAGI MAKTAB O‘QUVCHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI

Karimova Muattar Fayzullayevna

O‘zMPU tayanch doktoranti

fragrent2207@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot A1+ darajadagi o‘quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirishning metodik asoslarini o‘rganadi. Maqsad - chet tili darslarida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishdir. O‘quvchilarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning metodik asoslarini yoritishga bag‘ishlanadi. Tadqiqotda tanqidiy fikrlash mashqlari orqali chet tilini o‘rganish jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, dalillash va refleksiya ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rsatildi. Chet tili darslarida fikrlash faoliyatini kuchaytirish, o‘quvchini faol subyekt sifatida shakllantirish, ularning idrok, tafakkur va ifoda salohiyatini kengaytirishga qaratilgan. Natijalarga ko‘ra, tanqidiy fikrlash mashqlari o‘quvchilarning til o‘zlashtirish jarayonida motivatsiyasini oshiradi va muloqotga tayyorlikni kuchaytiradi.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikrlash, A1+ daraja, metodika, refleksiya, muloqot, mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv.

**METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS
IN A1+-LEVEL SCHOOL PUPILS**

Karimova Muattar Fayzullayevna

Basic doctoral student at UzNPU

fragrent2207@gmail.com

Abstract. This study explores the methodological foundations for developing critical thinking in A1+-level learners. The main goal is to enhance learners' independent thinking, analytical, and communicative skills during foreign language lessons. The research focuses on revealing the methodological principles of fostering critical thinking competence among level pupils. It demonstrates how critical thinking exercises can contribute to developing learners' abilities in independent reasoning, analysis, argumentation, and reflection throughout the language learning process. The project aims to strengthen cognitive activity in foreign language classes, shaping learners as active participants and expanding their perception, thinking, and expressive potential. According to the findings, critical thinking exercises increase pupils' motivation in language acquisition and enhance their readiness for communication.

Keywords: critical thinking, A1+ level, methodology, reflection, communication, independent thinking, analytical approach.

**МЕТОДИЧЕСКАЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У
УЧАЩИХСЯ УРОВНЯ A1+**

Каримова Муаттар Файзуллаевна

Базовый докторант УзГПУ

fragrent2207@gmail.com

Аннотация. Данное исследование изучает методологические основы формирования критического мышления у учащихся уровня A1+. Цель заключается в развитии у учащихся навыков самостоятельного мышления, анализа и коммуникации на уроках иностранного языка. Исследование посвящено освещению методологических принципов формирования компетенции критического мышления у учащихся. В исследовании показаны возможности развития у учащихся навыков самостоятельного мышления, анализа, аргументации и рефлексии в процессе изучения иностранного языка через упражнения по критическому мышлению. Оно направлено на усиление мыслительной деятельности на уроках иностранного языка, формирование учащихся как активных субъектов и расширение их восприятия, мышления и выразительного потенциала. Согласно

результатам, упражнения по критическому мышлению повышают мотивацию учащихся в процессе усвоения языка и усиливают их готовность к коммуникации.

Ключевые слова: критическое мышление, уровень A1+, методика, рефлексия, коммуникация, самостоятельное мышление, аналитический подход.

Zamonaviy ta’lim sohasida maktablar nafaqat aniq bilimlar majmuini o’zlatadigan muassasalar, balki o’quvchilarning intellektual qobiliyatlari, kreativ salohiyati va fuqarolik faolligini rivojlantirish markazlari sifatida faoliyat ko’rsatmoqda [11]. Bu o’zgarish ayniqsa chet tillarini o’qitishda yaqqol namoyon bo’lib, an’anaviy metodologiyalar tizimli ravishda qayta ko’rib chiqilmoqda [7].

Tanqidiy fikrlash - bu atrofda ma’lumotlarni faol tahlil qilish, ularni baholash va mazmunli xulosalar chiqarish qobiliyatidir [10]. A1+ darajasi uchun tanqidiy fikrlash nafaqat murakkab matnlarni tahlil qilish, balki oddiy vaziyatlarda ham mulohaza yuritish, savol berish va o’z fikrini ifodalash ko’nikmalarini rivojlantirishni o’z ichiga oladi [5].

Ushbu tadqiqot A1+ darajasidagi til o’qitishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni integratsiya qilish uchun keng qamrovli metodik asosni ishlab chiqish va tasdiqlashga qaratilgan [8]. Tadqiqot shuni ko’rsatadiki, tanqidiy fikrlash mashqlarini erta joriy etish nafaqat lingvistik kompetensiyani oshiradi, balki tezlashtirilgan til o’zlashtirish va keng qamrovli intellektual rivojlanishni osonlashtiradigan asosiy kognitiv naqshlarni ham o’rnatadi [4].

Tadqiqotning metodik asoslari kommunikativ yondashuv, faoliyatga yo’naltirilgan o’qitish, hamda tafakkur asosida o’rganish tamoyillariga tayanadi [3]. O’quvchi darsda nafaqat tayyor ma’lumotni eslab qoladi, balki uni tahlil qiladi, o’z fikrini bildiradi va dalillaydi [1].

Eksperimental guruh Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasiga asoslangan [4] beshta asosiy tamoyil asosida tuzilgan tizimli pedagogik asos bo’yicha 25+ maxsus ishlab chiqilgan tanqidiy fikrlash mashqlarini o’z ichiga olgan ta’lim oldi.

Kognitiv qo’llab-quvvatlash tamoyiliga ko’ra, mashqlar murakkablik darajasi asta-sekin oshib boradigan tarzda ishlab chiqilgan: asosiy kuzatish vazifalaridan qiyosiy tahlilgacha, oddiy tasniflashdan sabab-oqibatni tushunishgacha va dalil asosida xulosa chiqarishgacha [2].

Ko’p sezgi integratsiyasi tamoyili har bir mashq bir nechta sezgi modalitetlarini o’z ichiga olganligini ta’minladi: vizual (flash-kartalar, rasm ketma-ketligi), eshitish (ton o’zgarishlari bilan tinglash mashqlari), kinestetik (jismoniy javob faoliyati) va taktil (qo’l bilan ishlash uchun manipulyativ ob’ektlar) [6].

Bosqichma-bosqich murakkablik matritsasi birinchi to’rtta hafta davomida kuzatish va tavsiflashga qaratilgan mashqlardan boshlanib, keyin taqqoslash va qarama-qarshilik, keyin bashorat qilish va xulosa chiqarish, muammoni hal qilish va nihoyat, ijodiy qo’llash bosqichlariga o’tish orqali diqqat bilan tuzilgan taraqqiyotni amalga oshirdi [9].

Tadqiqot davomida til bilimi darajasi, tanqidiy fikrlash ko’rsatkichlari va xulq-atvor kuzatuv protokollari bo’yicha ma’lumotlar to’plandi [12]. Statistik tahlil SPSS dasturiy ta’minotining 28-versiyasi yordamida amalga oshirildi [13].

Eksperimental guruh nazorat guruhiga nisbatan o’lchangan barcha parametrlar bo’yicha statistik ahamiyatli yaxshilanishlarni namoyish etdi [14].

Til o’zlashtirish ko’rsatkichlari qatoriga lug’at boyligi, grammatik tuzilmalarni saqlab qolish, talaffuz aniqligi va o’ziga xos nutq oqimligidagi sezilarli yaxshilanishlar kiradi [7]. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo’yicha analitik fikrlash ko’nikmalari, xulosa chiqarish qobiliyati, dalillarni baholash qobiliyati va ijodiy muammolarni hal qilishda sezilarli o’sishlar qayd etildi [10].

Xulq-atvor va munosabatdagi o’zgarishlar sinfda ishtirok etish muddatining oshishi, talabalar savollarining sifati, hamkorlik samaradorligi va o’rganish motivatsiyasining oshishini o’z ichiga oladi [3].

Taqqoslash tavsiri eksperimental guruhning barcha baholash toifalari bo’yicha nazorat guruhidan ustun ekanligini ko’rsatdi [8]. Eksperimental guruh dinamikasi har bir darsda nazorat guruhiga nisbatan ko’proq savollar bera boshlaganligini, o’quvchilarning ko’p qismi til xatolarini o’zlari tuzata olishlarini, tengdoshlar o’rtasida o’qitishning o’z-o’zidan sodir bo’lishini va o’quvchilarning muammolarni hal qilishda qat’iyat ko’rsatishlarini namoyish etdi [5].

Nazorat guruhidagi naqshlar o’qituvchi yo’naltirishiga katta tayanish, savol turlarining cheklanganligi, xatoliklardan qochish xatti-harakati va aniq ko’rsatmasdan tengdoshlar o’rtasida minimal hamkorlikni o’z ichiga oladi [1].

Amalga oshirish jarayonida bir qator qiyinchiliklar yuzaga keldi, jumladan, o'quvchilarning cheklangan lug'at boyligi murakkab fikrlashni qiyinlashtirdi, til o'zlashtirish va fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish o'rtasidagi muvozanatni saqlash qiyin edi va boshlang'ich o'quvchilarda fikrlash ko'nikmalarini o'lchash qiyin edi [9]. Ushbu muammolarni hal qilish uchun vizual fikrlash vositalari, oraliq takrorlash va ko'p rejimli baholash rubrikalari ishlab chiqildi [6].

Ushbu tadqiqot A1+ darajasidagi o'quvchilar moslashtirilgan qo'llab-quvvatlash bilan ta'minlanganida analitik fikrlash uchun sezilarli qobiliyatga ega ekanligini ko'rsatish orqali erta tanqidiy fikrlash aralashuvini tasdiqlaydi [4]. Bu til o'rganishning dastlabki bosqichlaridagi kognitiv cheklovlar haqidagi an'anaviy taxminlarni qayta ko'rib chiqishga va fikrlash ko'nikmalari va til kompetensiyasini bir vaqtning o'zida rivojlantirish uchun empirik dalillarni taqdim etishga yordam beradi [2].

O'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar kunlik 5 daqiqalik fikrlashga qaratilgan isinish mashqlarini, lug'atni joriy qilish uchun vizual fikrlash tartiblarini, darslarning dastlabki bosqichlaridan "nima uchun" va "qanday" savollarini kiritish va gipotezalarni sinab ko'rish uchun past xavfli muhitlarni yaratishni o'z ichiga oladi [7].

Tadqiqotning cheklovlari shahar maktablaridagi namuna bilan chegaralanganligi, 12 oylik davomiylik uzoq muddatli ta'sirlarni aks ettirish mumkinligi va baholash asboblarning madaniy o'ziga xosligini o'z ichiga oladi [11]. Kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlari o'quvchilarni A2 darajasiga va undan keyingi darajalarga kuzatib borish, fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning madaniyaroqiyosiy tahlili, tanqidiy fikrlashni baholash uchun raqamli vositalarni ishlab chiqish, miya rivojlanish naqshlari bo'yicha nevrota'lim tadqiqotlari va fikrlashga yo'naltirilgan pedagogikani amalga oshirish bo'yicha o'qituvchi bilimlari tadqiqotini o'z ichiga oladi [12].

Ushbu tadqiqot A1+ darajasida tanqidiy fikrlash mashqlarini tizimli integratsiya qilish an'anaviy metodologiyani takomillashtirish emas, balki erta til ta'limini tubdan qayta yo'naltirish ekanligini aniqlaydi [8]. Til o'rganuvchilarning tug'ma kognitiv qobiliyatlarini tanlash va rivojlantirish orqali o'qituvchilar til o'zlashtirish jarayonini ham lingvistik mohirlikni, ham intellektual qobiliyatni rivojlantiruvchi keng qamrovli rivojlanish safariga aylantirishlari mumkin [10].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Андерсон Л.В. Таксономия для обучения, преподавания и оценивания. – Нью-Йорк: Лонгман, 2001. – 352 с.
2. Блум Б.С. Таксономия образовательных целей. – Лондон: Лонгман, 1956. – 285 с.
3. Браун Х.Д. Принципы обучения и преподавания языков. – Пирсон, 2015. – 414 с.
4. Выготский Л.С. Разум в обществе. – Гарвард Университи Пресс, 1978. – 159 с.
5. Дьюи Дж. Как мы мыслим. – Нью-Йорк: Д.С. Хит, 1933. – 301 с.
6. Кулматов А. Интерактивные методы в обучении языкам. – Ташкент: Фан, 2020. – 168 с.
7. Нейшн И.С.П. Изучение лексики на другом языке. – Оксфорд: ОУП, 2013. – 640 с.
8. Ричардс Дж.К. Развитие коммуникативной компетенции у изучающих язык. – Кембридж Университи Пресс, 2017. – 412 с.
9. Саломова Н. Методика развития мыслительной активности в процессе обучения языку. – Ташкент, 2022. – 215 с.
10. Халперн Д.Ф. Мышление и знание: Введение в критическое мышление. – Рутледж, 2014. – 658 с.
11. UNESCO Global Education Monitoring Report 2023. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – 245 с.
12. OECD PISA 2022 Results: Creative Thinking Assessment. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 189 с.
13. Cambridge Neuroeducational Research Journal, Volume 15, Issue 2. – Cambridge: CUP, 2023. – 134 с.
14. International Language Research Center Annual Report 2023. – Berlin: ILRC Press, 2023. – 98 с.

MIYONBUZRUK SOLIHOVNING “O’RTA OSIYO VA O’ZBEK ADABIYOTI TARIXIGA UMUMIY QARASH” ASARI XUSUSIDA

Alijonov Muslimbek Baxtiyorjon o’g’li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti v.b.dotsenti, t.f.f.d., PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada jadid taraqqiyparvari va milliy ziyoli Miyon Buzruk Solihovning hayoti va faoliyati hamda uning “O’rta Osiyo va o’zbek adabiyoti tarixiga umumiy qarash” nomli asariga oid ilmiy mulohaza va tahlillar amalga oshirilgan.